

EURÓPAI SZOCIALISTA ORSZÁGOK IRODALMÁRÓL

(Helikon, 1972. 3—4.)

A budapesti „világirodalmi figyelő” múlt évi jelzettel, de 1973 második felében megjelent tematikus összeállítás, úttörő vállalkozásként, megkísérli felvázolni az európai szocialista országok irodalmának alakulását az utóbbi másfél évtizedben. Az 1956 és 1970 közötti időszakra jellemző művek, nevek, irányzatok számbavétele természetesen igen bonyolult feladat, s amint a szerkesztőségi bevezető jelzi, nem mindig sikerült vállalkozót találni a korai szintézisre. Így is tekintélyes kötetnyi anyag gyűlt össze, amelynek egy része valósággal kézikönyvet helyettesít — noha nyilván nem lehet szó egységes értékelési szempont-ról.

A szerkesztőségi szándékot a legvilágosabban Köpeczi Béla igényes „jegyzetei” jelzik (*Jegyzetek az európai szocialista országok irodalmának másfél évtizedéről*); a szintézisek szintéziseként a törvényszerűségeket foglalja pontokba a folyóirat főszerkesztője. Íme, néhány figyelemreméltó megállapítása: „Az elmúlt másfél évtizedben *kritikaibb lett az irodalom* a szocialista országokban, s nem pusztán a múlt, hanem a jelen szempontjából is. Megszaporodtak a belső ellentmondásokat feltáró művek, s különösen nagy jelentőségre tett szert a groteszk, az irónia, a szatíra a különböző műfajokban. Ez a tendencia éles reakció a sematizmus rózsaszínű, konfliktus nélküli életet, mindent feloldó harmóniát hirdető termékeire.” Köpeczi nem tekint véletlennek a dokumentumregény, a szociográfiai vagy egyéb riport, az útleírás, a visszaemlékezés és önéletírás előtérbe kerülését a szocialista országok irodalmában. „A tényirodalom egyoldalú kultiválása nem gyógyír minden betegségre, de a lényegre tapintó dokumentum egy adott helyzetben növelheti az irodalom szavahihetőségét és ezzel együtt társadalmi hatását.” Az ember helykeresése a világban, sőt a világegyetemben, a nemzetközi tájékozódás, az összehasonlítás igénye ugyancsak általános érvényű jellegzetesség ebben a fejlődési szakaszban. Mindez különböző irodalmi irányzatokhoz kapcsolódva jelentkezik. „Az elmúlt másfél évtizedben a szocialista országokban felerősödtek a kritikai realizmus tendenciái, és pedig nem annyira a Balzac vagy Tolsztoj, mint inkább a Flaubert vagy különösen a Dosztojevszkij nevével jelentkező hagyomány folytatása. Előretört az avantgarde is, amelyet

pedig sokan már eltemettek. Az európai szocialista országokban a szürrealizmus és más irányzatok képviselői 1945 után tovább dolgoztak, némelyek a realizmus felé fejlődtek, mások nem publikálhattak. Úgy tűnt, mintha ez a kényszerű hallgatás használt volna az avantgarde-nak, mert 1953 után fiatalabbnak hatott itt, mint Nyugat-Európában.” A tanulmányíró beszél a közérthetőség tágabb értelmezése következtében lehetővé váló formai kísérletezésről, de a „szub-literatúráról” is, a népszerű szórakoztató és ismeretterjesztő irodalom kifejlődéséről.

Műfajonként, illetve nemzeti irodalmakra bontva, több tanulmányt is olvashatunk a *Helikon* új számában az újabb szovjet irodalmi termésről, igényes összefoglalást a mai lengyel (Kerényi Grácia), NDK-beli (Salyámosy Miklós), cseh (Bojtár Endre), bolgár (Juhász Péter) irodalomról. Sajnos, nem mondhatjuk el ugyanezt az új román irodalom bemutatásáról. Köpeczi Béla publicisztikus irodalompolitikai tájékoztatója (*Változások a román irodalomban*) csupán egy pillanatot jelez, Aurel Martin 1971-es hetilap-cikkének fordítása pedig nem reprezentálja napjaink igényes román irodalomtörténetírását, kritikáját. E hiány különösen feltűnő, ha a bibliográfiai tájékoztatót is szemügyre vesszük: a sorvány 12 tétel nemcsak hogy esetleges, de többségében nem is a román irodalom utóbbi másfél évtizedéről szól! (Miközben a valóban átfogó könyvek, tanulmányok hiányoznak a bibliográfiai mutatóból.)

Nyeresége viszont e számnak s az egész folyóiratnak az új „Műelemzés” rovat, amely külföldi művek elemzéseit, különböző műelemző módszereket kíván bemutatni. (A kezdetet egy lengyel verselemzés jelenti.)

IRÁNYZATOK AZ AMERIKAI POLITIKAI SZOCIOLÓGIÁBAN

(Viitorul social, 1973. 3.)

Silviu Brucan a folyóirat kommentár-rovatában S. M. Lipset-et és Stein Rokkán-t idézve arra utal, hogy az 1968-as esztendő fordulat volt a politikai szociológiában. Kiváltképpen az emlékeztet franciaországi társadalmi „kitörések” kérdőjelezték meg nemcsak az „akkomodáció, az integrálódás és a szelídülés” ötvenes évtizedes éveinek modelljeit és elméleteit, hanem a tudományág kutatási technikáinak és elemzési stratégiáinak az érvényességét is. A politikatudomány rehabilitálására David Easton „poszt-behaviourista” forradalmat java-